

Nr 816

Av fröken Vinge m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.

I sitt senaste betänkande (SOU 1959: 45) har 1955 års universitetsutredning föreslagit ett särskilt utredningsorgan för utbildnings- och yrkesprogrammer, direkt underställt Kungl. Maj:t. Verksamheten skulle ledas av en nämnd på högst tio ledamöter, representerande berörda organisationer och myndigheter samt den samhällsvetenskapliga forskningen. Institutet skulle »redan från starten vid ingången av budgetåret 1960/61 ges fullt utbyggda personella resurser».

I proposition nr 119 angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m. anföres i departementschefsytttrandet (s. 387–389) att det är ofrånkomligt att den utbildnings- och yrkesprognostiska verksamheten utvecklas och intensifieras. En sådan verksamhet kommer otvivelaktigt, framhålls det, att få »en utomordentligt stor betydelse». I propositionen avstyrkes emellertid utredningens förslag om ett fristående institut. I stället föreslås att den prognosverksamhet, som för närvarande bedrivs inom arbetsmarknadsstyrelsen, utbygges och får betydligt större omfattning, detta med hänsyn till att verksamheten bör stå i intim kontakt med yrkesvägledningen. Förstärkningen bör genomföras från budgetåret 1961/62 – således ett år senare än enligt utredningsförslaget – och det bör ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen att inkomma med förslag om »den organisatoriska ställningen inom verket för den erforderliga personalen och om de resurser i övrigt som behövs för den utvidgade verksamheten».

Enighet synes råda om att en utbildnings- och yrkesprognostisk verksamhet av helt annan omfattning än hittills bör komma till stånd. Vad departementschefen anfört om vikten härav kan vi helt instämma i. Däremot kan vi inte biträda förslaget att denna verksamhet skall vara förlagd till arbetsmarknadsstyrelsen, utan anser att utredningens förslag om ett fristående institut under ledning av en för detta ändamål särskilt utsedd nämnd är att föredraga.

Som framhålls av utredningen (s. 404) är det fyra huvudgrupper av intressenter som kan urskiljas kring det föreslagna prognosorganet: 1) utbildningsmyndigheterna, 2) arbetsmarknadens och näringslivets organisationer, 3) yrkesvägledningsverksamheten, 4) den samhällseliga planeringsverksamheten i stort. Någon anledning att framhäva någon särskild av dessa intressentgrupper på bekostnad av de övriga finns inte. Utredningen framhåller

med rätta att institutets uppgifter med sikte på utbildningsplaneringen och samhällsutvecklingen i stort i organisatoriskt avseende bör leda till att det blir lika fristående gentemot alla de olika myndigheterna på dessa områden.

Bland de sakkunniga instanser som yttrat sig om prognosarbetet har man nära nog enhälligt vitsordat det angelägna i att en starkt utbyggd verksamhet kommer till stånd. Men man har dessutom från flera håll framhållit de risker som är förbundna med en prognosverksamhet av detta slag, om den inte bedrivs med fullt vetenskapliga metoder eller om den influeras av ovidkommande synpunkter av något slag. Vad departementschefen framhåller om att prognoserna måste grundas bl. a. på »ett antal antaganden, vilka har karaktären av värderingar och inte av fakta», får enligt vår mening inte fattas så att kravet på vetenskaplig metodik kan eftersättas; arten av de antaganden på vilka prognoserna bygger måste klart redovisas.

Förutsättningarna för en kvalitativt fullvärdig prognosverksamhet synes bli bäst, om denna förlägges till ett särskilt institut. Vad beträffar de nackdelar, som kan vara förbundna med en placering i arbetsmarknadsstyrelsen, kan självfallet endast hypotetiska resonemang föras. Ett par synpunkter må dock framhållas. Det synes sålunda inte osannolikt att de konkreta arbetsmarknadsproblem av kortsiktsnatur, som arbetsmarknadsmyndigheterna löpande har att bevaka, kan komma att överbetonas i prognosarbetet på bekostnad av de långsiktiga utvecklingstendenserna när det gäller utbud av och efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Vidare kan påpekas att det intima sambandet mellan prognosverksamheten och yrkesvägledningen inte nödvändigtvis behöver vara enbart av godo. Man kan inte helt bortse från risken att ett sådant samband kan resultera i att prognosverksamhetens resultat används i vägledningsarbetet på ett alltför tidigt stadium, d. v. s. innan en rimlig grad av säkerhet i bedömningen kan föreligga. Av lätt insedda skäl bör prognoserna vara i lika hög grad tillgängliga för dem som planerar utbildningsväsendet som för dem som utövar yrkesvägledningen.

Även med hänsyn till önskvärdheten av att kvalificerad kraft kan erhållas som chef för verksamheten – vi förutsätter att endast en vetenskapligt väl meriterad person kommer i fråga – synes den organisationsform som universitetsutredningen föreslagit vara att föredraga.

Särskilt viktigt anses det emellertid vara, att den för både samhället och de enskilda medborgarna mycket betydelsefulla verksamhet det här är fråga om bedrivs under ledning av ett organ, i vilket olika intressen och åsikter finnes företrädade. Universitetsutredningen har föreslagit att prognosinstitutet skall ställas under ledning av en nämnd, av vars ledamöter hälften skulle vara utsedda efter förslag av arbetsmarknadens och näringslivets organisationer, medan återstoden skulle företräda dels vissa myndigheter, dels allmänna intressen. Detta förslag bör enligt vår mening realiseras, oavsett om institutet enligt utredningens av oss tillstyrkta förslag organiseras

helt fristående från arbetsmarknads- och utbildningsmyndigheterna eller det enligt Kungl. Maj:ts förslag upprättas inom arbetsmarknadsstyrelsen. I det senare fallet kan institutet nämligen – som universitetsutredningen framhåller – ställas under ledning av en särskild delegation inom arbetsmarknadsstyrelsen, en delegation som då kunde sammansättas i huvudsak på det sätt utredningen föreslagit beträffande den fristående nämnden.

Vi vill för vår del gå så långt, att vi hävdar att denna organisation för utredningsarbetets ledning är en oundgänglig förutsättning för att utredningsverksamheten skall infria de krav, man har rätt att ställa på den, och mötas av det förtroende från allmänheten, som i detta sammanhang är nödvändigt. Gentemot propositionens ord om att inom Kungl. Maj:ts kansli gjorda bedömningar »kan vara vägledande för det förvaltningsmässiga prognosarbetet» vill vi understryka, att prognosarbetet måste bedrivas fristående från regeringsarbetet och att dess resultat i fullständigt skick bör ställas till förfogande både för myndigheterna och för allmänheten.

Under hänvisning till vad här anförts får vi föreslå,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla sin anslutning till universitetsutredningens förslag i vad detta avser upprättandet från och med budgetåret 1960/61 av ett fristående prognosinstitut, ställt under ledning av en särskild nämnd, vilken till betydande del sammansättes av företrädare för arbetsmarknadens och näringslivets organisationer; samt

att riksdagen i riksstaten för budgetåret 1960/61 måtte anvisa för den föreslagna prognosverksamheten erforderliga medel i enlighet med vad universitetsutredningen föreslagit.

Stockholm den 3 maj 1960

Margit Vinge

Brita Elmén

Gustav Boija

Gerda Höjer
